

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Adami Contzen E Societate Iesv, SS. Theol. Doct.
Commentaria In Qvatvor Sancta Iesv Christi Evangelia**

Contzen, Adam

Coloniæ Agrippinæ, M.DC.XXVI

Quæstio 1. Quomodo voce magna, & cur clamarit.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82999](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82999)

cessario consequitur. Etenim in Solis eclipsi, quæ suo tandem ordine contingit, ex ipsa eadem parte solaris disci necesse est fieri incidentiam, tenebrarum videlicet effusione, & ex obliquo repurgatione, hoc est illustrationem. Sole. n. sursum, proprium circulum permanente. Luna itidẽ suum et subtercurrente circulum, necessario Luna prævertit solis occursum, ut q̄ minorem multo ambitu suo transcursum cõficiat. Deniq; etiam ambo hæc luminaria vim ingreditur ipsi polo obvertantur certe Luna suo excursu antevertet solẽ. Cõsequens igitur fuerit ea parte Lunam obtenebrescere qua incidit soli: atq; ut hac parte defluat fraterne lumine, ita & illa parte opposita a sole ipso illustratur. Die a. salutaris illius crucis alioqui ab Oriente quam minimum coniuncta soli: prodigiosam tamen illam edidit eclipsin. Oportebat a. illam in proprium locum reuerti ut ordo illi connaturalis asseruaretur, hinc cõtigit ut sole rursus relicto redierit (ad suum locum.) Et hæc quidẽ eclipsi facta est, obscurata prius parte solaris disci respicientis Orientẽ, deinde Luna totũ subtercurrente Solem, cum iam cõpisset reuerti, conueniebat ipsa occiduum partẽ disci primò deferente (ut Orientalem partem occuparet) q̄ illa occidua pars est primo illuminaret. Hæc sunt quæ p̄ protudentia Dei solius rerũ opificis oia disponentem moderatẽq; id temporis perfecta sunt. Cui minus vera prædico, o A-pollophanes, tibi per me licebit in posterum, ea vt coarguas. Ego interim memoriam tibi restitabo facti altitius. Tu. n. peribide atq; numine quopiam tũ afflat⁹ (quo a. non satis scio) primitias quasdam diuinationis depromebas, cum ad me conuersus diceres. Hæc, o pelare Dionysi, diuinatũ vicariæ permutationes rerũ sunt. Ecqua tãdem illa est rerum vicaria mutatio, quæ nos ab errore traduxit ad veritatem, ad lucem clarissimam a tenebris transcripsit a morte reuexit ad vitã, deniq; ab impurissimis idolis ad verissimũ Dei latium asciuit. Hæc ego ad ipsum secundum epistolæ rationẽ sermonem minimẽ producens. Si qua desiderabũtur, tuæ erũt partes, o eximie Polycarpe, supplere, quæ desunt: quib. virum hunẽ cum primis sapientẽ conciliari possis sapientissimã Chritianã religionis veritati.

Clarissime in Scholijs suis S. Maximus exponit Dionysium, cuius verba adscribere vtile fuerit, sic. n. magnitudo miraculi intelligitur. σημείωσαι pag. 318. ὁ ἱσίδωρος Παρισίως Μορελιανὰ ἀποσ. 1562. ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς λυσιγίας τῶν θαυμασίων λέγει δόξα ἡμῶν. ὁ δὲ εἰς δὲ τὸ ζῆνον ὁ ἑρῶν καὶ ὁ θαυμάσιος ἀνθρώπος, εἰ μὴ μόνος ἐστὶν ὁ γὰρ θεὸς λαλῶν, εἰ πῶς, δὲ πῶς. ὡς οὐκ ἐστὶν ἐν τῷ θαυμάσιῳ καὶ ἡ γνῶσις, ὁ ἡλίας ἐκλείπειν, τῶν πᾶσιν ἀμφεβάλλεται, πῶς ἐκλείπειν ἐκάλεσε ταύτην τῆς σελήνης πεσοῦσε καὶ δεκαπενθῆς ἡμέρας, εἰ μὴ συνόδα εἰς ἡλίας καὶ σελήνης. οἱ γὰρ ἐξηγητὰς ὡς οὐκ πάντες μεταγινέσκοντο πάλω τῶν χρόνων ταῦτα ὄντες, ὑπέλαβον τὸν ἡλίον αὐτὸν ἀποβαλεῖν τὰς ἀκτῖνας τὰς πρὸς ὡρας, εἰς τῆς ἐνάτης ἐν ταύτῃ μὴν καὶ ὅθεν ὁ ἥλιος εἰρήνην τῆς ἐκλείψεως. Φησὶν ἔν ὅτι οἱ ἀνατολῶν πεσοῦσε καὶ δεκαπενθῆς ἡμέρας. εἰ γὰρ ἡ συνόδα καὶ ὁ ἥλιος ἐφῆμεν ὡρας. τὸν ἡλίον, καὶ ἐμπέσσει εἰς αὐτὸν ὑποδραμῶν, αὐτὸν εἰσεβάλλεται εἰς τὸ πρὸς ἀνατολὰς ὁ ἡλίας διότις μέρος. ὅθεν καὶ ἡλθεν ἡ σελήνη, καὶ εἰσεβὼν ὑποτρέχει αὐτὸν καὶ ἀναποδίσσεται, ὡς ὁ λόγος τῶν αὐτῶν διόκων ἐστὶν αὐτῶν. εἶδε ἔν, εἰ ἡν καὶ τὸ σωήθης ἐκλείψει, καὶ αὐτὸς μέρος καὶ τὴν ἐκλείψειν, καὶ τὴν ἀνακαταρσιν γινέσκειν, οἱ οὖν ὑποτρέχει ἡ σελήνη τὸν ἡλίον, φέρε εἰπεῖν, ἐξ ἀνατολῶν πρῶτον ἀντιφράττει μέρος. ὁ ἡλίας διότις τῶ ἀνατολικῶν, ὅπερ καὶ ἡρῶα ὑποτρέχειν. ἐκείθεν ἐν ἐξ ἀνατολῶν μέρος καὶ ἀνα-

καταρσιν ἀρχεται ὁ δίσκος. ὁ ἡλίας, τῆς σελήνης δὲ δυσμας τρέχει καὶ πρῶτον ἀνακαταρσιν μέρος. οἱ τῶ πρῶτον καὶ τῶ ὑποτρέχειν τὸν ἡλίον, ὁ καὶ πρῶτον ἀνατολῶν, ταῦτα τῶ ἀνατολικῶν δὲ τῶ σελήνης πρῶτον ἐξ ἑαυτῶν γέγονεν, αὐτὰ τὰν ἀντίον ἐξ ἀνατολῶν γὰρ ἐστὶν ἡ σελήνη ὑποδραμῶν τὸν ἡλίον, καὶ ἐφῆμεν ὅτι τῶ δίσκων αὐτῶν. εἶτα ἐκείνῃ δὲ τῶ δυσμας πρῶτον, αὐτὰ αὐτῶν δὲ πάλιν δὲ τῶ αὐτῶν καὶ ἐφῆμεν πρῶτον. ὁ δὲ ὅτις τῶ ὅτις τῶ ἡλίας διότις, εἰς ταῦτα γὰρ αὐτῶν μὲρ δὲ τῶ ἐναντίον διαμέτρων ὁ ἡλίας δὲ τῶ ἀνατολῶν, αὐτὰ μὴ ἐστὶν τὴν ἐμπέσειν τὴν ἀνακαταρσιν ἐν ἐξ αὐτῶν μὲρ γινέσκειν. μέμνηται ἡδὲ καὶ φλέγων ὁ ἐλλήνικος χρόνος. φῶς ἐν τῶ ἀνατολικῶν χρόνῳ γινέσκειν ἐν τῇ σελήνῃ, τῆς ἐκλείψεως ταύτης πρῶτον τῶ εἰσόδου αὐτῆς γινέσκειν. εἰ μὴ τὸν χρόνον ἀνέγραψεν, καὶ ἀφῆκεν δὲ ὁ ἡμέτερος ἐν περὶ τῶ χρόνου γινέσκειν, καὶ δὲ τῶ ὅτις τῶ πρῶτον ἐν τῶ αὐτῶν μὲρ γινέσκειν τῆς αὐτῶν ἐκλείψεως.

Qua quidẽ ex re apparet Eclipin illã non in solis dacta fuisse, cum luna totũ orbẽ solis subierit, totũ obscurarit, idq; 3. horas integras, deniq; & Chriti diuinitas & potentia, quæ in cruce pendens lunam quæ meridie è diametro soli obuerla erat, ex antipodum climate euocarit, & soli subdere se iussit, & videri id potuit, in Palæstina, sicut in Ægypto, nam Heliopoli illi viderunt. Interim hoc miraculum præciterit, mansit tamen obstinata Iudeorum dicitates.

VERSUS 46.

Et circa horã nonã clamauit voce magna, dicens: Eli, Eli, lama sabachthani, hoc est, Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?

QVÆSTIO I.

Quomodo voce magnã, & cur clamauit

S. 1. Naturale est eos, qui moriuntur præteritũ vñrũ, & spirituum defectũ, vocem oino deficiere, tandem & motũ, & respirationẽ, cordisq; syllabulẽ & castolẽ, quocirca voces, quas magnas in morte, & ppe mortem dedit, miraculosa fuerunt: diuinã potentia in corpore semimortuo prolata. Quocirca etiam plura miracula cõgigerunt, tamẽ vocis viuido sonò magis quam cæteris motus est centurio, vt crederet esse filium Dei. ita Marc. 15. 39. Videns autem centurio, quia sic clamans expirasset, ait: Vere hic homo filius Dei erat. Quare monemur nihil esse efficaciũ verbis Dei, quod maxime corda permonet, quod miraculis cunctis supereminet. Cũ debiliũ sit vox exigua, vel nulla, causa est, quod vires defint, quibus aer violenter elidatur: sonus enim fit i ictu aëris, celeri acutus, tardo obtusus.

S. 2. Christus protulit verba illa: Eli, Eli lama sabachthani, Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me. Syrus non habet Eli, sed Eli. Deus deinde λέμα pro λέμα, lemama, pro lamma. nam lama Hebræũ est. Verbum ἡνιβαβ sebachthani Syri est. & in glossa interpretatio est εἶπεν, q̄ est reliquit. Variẽ corrupta fuisse Biblia manuscripta apud Francisc. Lucam, q̄ fuit cathedralis Ecclesiæ Andromarenis habent lammazaphani. In Marco lemazabani, alia græca, λέμα λέμα λέμα, que vitia scriptorum sunt, non a. Euangelistarũ. Hoc difficultius est. An dixerit Eli Eli? eloi eloi? Hoc. n. Marcus habet. Multi ainnũ dixisse Eli, quia ita habetur in Pal. 21. non eloi. Hebraicẽ. n. locutus est. Verum hoc facile refutatur. Est enim Palmi verba recitat, non Hebraicẽ tamen, sed Syriacẽ loquitur. Nam verbum sebachthani, aut sebachthani omnes concedunt esse Syriũ, & in Pal. εἰ ἡνιβαβ ghazabthani. Deinde ainnũ milites coniecit de Eliã, quasi vocatus esset Elias, & vocasset Eli. q̄ non cõuenit, si sic dixisset Elahi, vel Eljahi. Nam

Nam Elias dicitur אֱלִיָּהּ Deus meus אֱלֹהִים vt, maior inter ea fit affinitas; quam inter Elohi & Elia. Verum milites nugando, & excipiendo verba per risum ist. dicerent, contenti quamuis similitudinem adferre, Nulla igitur firma ratio adfertur: Nam si Syro textui credimus, ille habet אֱלִיָּהּ אֱלֹהִים tam apud Marcum, quam Mattheum. Sed sensum non verba refert Sy- ras. Sed vtrum tandem dixit: Vt magis constet veritas veriusq; Euangelista, puto vtrumq; dixisse, primo Elia, & in cruciatu, vt solet, cum vellet angorem ostendere, etiam Syriacè, & sic pfectissime sententiam, quam Euangelista annuntiant. In patheticis autem frequens est repetitio, vt Christus in hortu orabat. Abba pater. Quod si quispiam dicat, secundo repe- titu, vt a Syris intelligeretur, & cognoscerent, Deum & immolari, haudquaquam a scopo aberrat.

33. Vox illa non modo magnū erat miraculum
mentis, & suā, se voluntate tantos cruciatus susce-
pit demonstrans: verum etiam ex Prophetis con-
fitebatur hæc Christum pertinere. Nam & hunc Pla-
lmas dæ Messiam pertinere constans erat traditio lu-
dæorum, & scriptis indicat. Nam Genebrardus de
monstrat ante duo annorum milia ludæos docuisse,
Messiam in flagellis, & penis constitutum hunc Pla-
lmas caritatum esse. Et Ioan. 19. 24. citat, & Pau-
lus Heb. 2. 11. profert de Christo verum duodecimū.
Videatur Tertullianus aduersus Iudæos c. 10. Epiph.
hæres. 36. & inter Iudæos R. Salomon. Cum igitur
nihilominus sit Plalmus, & Messias proprius, facile vi-
dere cetera, omnia illa in Christum conuenire, quæ ante
Prophetæ locuti erant, adeo vt oraret illi ipsi verbis,
quæ illis fore vaticinati sunt. Terrull. aduersus Iu-
dæos c. 10. Alioquin Christus, qui dolum de ore suo lu-
um nō est, quomodo in suam & humilitatem exhibuit, & vt su-
per ea tradidit memoremus, aut nō pro meritis suis in id ge-
nere mortis exposuit? sed vt ea quæ prædicta sunt in Prophetis,
per viam aduentura impleverentur, sicut in Psalmis & scrip-
tis Christus canebat, d. ens: Retribuēti mihi mala pro bonis
& Quoniam rapuisti, tunc exsoluebis. Exterminauerunt manus
hæc & pedes: & Miserunt in portum meum fel, & in sinu mea
portauerunt me ierem. & Super vestem meam miserunt fortis.
Nihil itaque in illum commissum, & effectus prædicta sunt. Quæ
quidem omnia, & per se ipsa, non pro actu suo aliquo malo pas-
si sunt, sed ut scriptum impleverent de ore Prophetarum. Et vti
sacramentum passionis ipsius figurari in prædicationibus
teneatur: quod, incredibile, tanto magis scandalum magis
tamen finale prædicaretur: quandoque magnifici tanto magis
venerandum, vt de suis illis intellectus orationem Dei quæret

34. Verba igitur illa proculat, ut scripturam im-
piter, patrem honoraret, non persona tantummodo
bonorum suorum, sed etiam propria. Se enim se-
cundum humanitatem auxilio patris egere nouerat.
Chrysostomus. Δια τὸ καὶ ἡ τὸ φέρειται,
καὶ μακάριον ὅτι ἐστιν (καὶ) αὐτοῦ τὸ ἐπινοεῖ, καὶ ζῶντα
καὶ ἐκείνους ἐκείνους, λέγει, καὶ ἡ ἡλικίας ἀναχθῆναι.
καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ ἀναπνεῖ, ἰδοὺς ὅτι τὸν πατέρα τι-
μᾷ, καὶ ἐκεῖνος αὐτοῦ. Διὸς καὶ πρὸς Φίλην, πῶς ἀφῆκε
καὶ τὸν πατέρα ἐκείνους μαρτυροῦν τὴν παλαιὰ καὶ ἐκ
αὐτοῦ πρὸς Φίλην, ἀλλὰ καὶ ἐβραῖον Φαρισαῖον, ὡς ἐκ τῶν
ἐκείνους γινώσκων καὶ καρδίας. Propterea in fine clamat
pater suus, ut intelligeret adhuc ipsum viuere, et ab eole-
nitatis factus fuisse, ut meliores hac ratione fierent: Dicit enim.
Eli Eli, lammasabbathani: verget, ad extremum spiri-
tum honorari ab eo patrem, et non esse illi aduersarium discite-
re. Quapropter et Prophetica vocem emisit, veterem ap-
probando scripti anni, et Hebraice dixit.

Ὁμινεν enim ostendere voluit. Theophyl. Τὸ
 δείνα τι με ἐγκατελείπεις, εἰπεν ὡς αὐ δεῖξῃ ὅτι ἀνθρω-
 πῶ αληθῶς ἐγενετο, καὶ κατὰ Φαρισαίαν. καὶ γὰρ ἀνθρω-
 πῶ φυσικῇ ὁρεξίῃ ἐκ τῆς ζωῆς, φιλοζῶντων. ὥσπερ

ἐν ἡγανάσει καὶ ῥηδίμοις ποτὶς ὁ σπυρὶς, θεικνύων τὴν ἐκ
 Φύσεως ποτὶς εἶσαι ἡμῶν δειλίαν, ἔτω καὶ οὖν Φοῖνι. ἵνα τί
 με ἐγκατελείπεις; ἐμφαίνων τὴν Φησικὴν Φιλοζωίαν. καὶ
 ῥῶντας ἀνθρώπου ὅ-την, καὶ ἡμῶν τὰ πάντα ὁμοῖοι ὅ, χωρὶς
 ἀμαρτίας. τίνες δὲ ἔτω ἔστω ὁποῖα, ὅτι ποτὶν Ἰδαίαν
 ποτὶς ἀποπλάγμεναι ὁ σωτὴρ, Φοῖνι. ἵνα τί ἐγκατε-
 λείπεις τὴν Ἰδαίαν λαὸν ὁ πάτερ, ἵνα πληκαίται ἀ-
 μαρτίας ποιήσῃ, καὶ ἀπωλεία ὡς ῥῶντας Ἰδαί-
 αν γένονται ὅ-οι ῥεῖσας, ποτὶς με φησὶν, ἀντί-
 τὴν ἐμὴν συγγένειαν, τὴν ἐμὴν λαὸν ἵνα τὰ φησὶν ὡς τοί-
 στες τὸν καλὸν καὶ εὖαι καὶ ποῖσαι. Illud vero, vt quid dereliquisti
 dixit, vt vere se hominem esse offendentem, & non secundum ima-
 ginationē, homo enim naturalem habet viuendi cupiditatem,
 vti a ianis. Quendam autem ergo in agone posuit, & contristatus
 est ante crucem, demonstrans eum, qui ex natura est melius, ita
 & nunc dicit, vt quid dereliquisti me. Naturalem viti nostrum
 amorem peccato: nam reuer a homo erat, & nobis per omnia
 similitu absque peccato. Quidam sic intelligunt, quod Iudaeum
 accepta persona saluator dixerit, vt quid dereliquisti Iudaeum
 populum ὁ pater, vt tantum peccatum committeret, & exitio
 traderetur. Tunc autem enim ex Iudaeis oriundus Christus dixit,
 vt quid dereliquisti me, pro eo, vt diceret, melius progeniem, meum
 populum, vt quid permisti vt contra se tantum malum faceret.

QVÆSTIO II.

*An Christus desperarit, aut damnatorum tu-
lerit tormenta?*

§. I. **S**Vpra de horrendâ Calvinianorum blasphemiâ disputati, illi nunc his verbis Christi prolatis impudentius contra Salvatorem insurgunt.

Intolerabilis visa est Arianorū blasphemia, qui ex
his verbis concludebant; Christum nō Deū, sed parū
hominē fuisse, vt est apud Athanas. Orat. 1. 2. 3. 4. contra
Arianos. Sic Nazianz. Orat. 4. de Theol. Cyrillus.
l. de fide August. in Ps. 21. Leo, respondēt Arianis. Quā
sententia si sequilibet, facile Caluinianis responde-
bimus. *Hominum illas esse querelas à Christo in eorū persona* *Patrum in-*
prolatas. Athanasius tamen dialog. 4. de Trinit. Cyrill.
l. 10. Thefaur. aliam solutionē adferant. Christū loqui
more hominis. Humana natura à Deo derelicta fuit,
non vt damneretur, aut desperaret, aut quod homo
non esset Deus. Sed in tormentis derelicta haecenus,
vt nec diuinitas acerbiter eorū mitigaret, nec con-
solatione solūtū eum perfunderet, quā efficeretur, ne
tristitia tantas vires nō haberet. Sic & Tertull. aduers.
Praxeā. Quid vero sancti illi patres dixissent, si Calui-
num audissent, non modo diuinitatis Christi inficia-
torem, sed etiam innocentē illius negatorem?

§ 2. Calamū ipsū audire op̄era p̄ciū est, et si aures horreant. *Quamquam*, inquit, *apparuit plus quā humanus vigor in Christi clamore*, certum tamen est vehementiā doloris illi fuisse exp̄essū. Et certē hic p̄cipuus fuit conflictus & omnibus tunc tormentis durior, quod in suis angustis adoleuit nō est Patris auxilio, vel fauore, ut se quodammodo alienum se ires. Neg. enim corpus olim in p̄ciū nostris cum Deo conuersionis obtulit, sed in animi actiōe pertulit debitas nobis penas: atq; ita uel se factus est uel dolor, sicut iustas loquitur. Et uel dñi inuolūsi sunt, qui h̄ credemptionis parte possibilia, tantum in exte nō carnis supplicio inisunt, nam ut pro nobis satisfā eret Christus, ream ad Dei tribunal sisti oportuit. Nihil autem magis horribile, quam Deum sentire iudicem, cuius iā mortes omnes superat. Ergo nū sp̄ci tentationis Christo obiecta est, quā si Deo aduerso tā est, exitiū deuotus horrore & correptus est, quo centies cuncti morales fuissent absorpti, ipse autem mirifica Spiritus uirtute victor emerit. Nec uel sic vel theatrie conuenitur, se a patre elisum. Et quod nonnulli ex vulgi opinione sic locuti in obediunt, in sp̄idum est casillum. Nam interius animi mœstria, uel & ardore suo cū cœgit in clamorem erumpere, nec tantum oculi, uel fuit redemptionis, quā defunctus est. (ut nuper dixi) sed ut se uade pro nobis obtulerat.